

INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA TEXNOLOGIYA DARSLARIDA BAHOLASH VA REFLEKSIYANI TASHKIL ETISH

Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich

*Termiz davlat pedagogika instituti
mustaqil tadqiqotchisi*

Annotatsiya. *Maqolada integrativ yondashuv asosida texnologiya darslarida baholash va refleksiyaning tashkil etish masalasi yoritiladi. Baholash jarayonini fanlararo mazmun, loyiha-amaliy faoliyat, mahsulot sifati va o'quvchining o'zini tahlil qilish harakatlari bilan bog'lash zarurligi asoslanadi.*

Kalit so'zlar: *baholash, refleksiya, integrativ yondashuv, texnologiya darsi, rubrika, o'zini baholash, mezon*

KIRISH

Integrativ texnologiya darsida baholash oddiy nazorat vositasi bo'lib qolmaydi. U o'quvchining fanlararo bilimdan qanday foydalangani, amaliy operatsiyani qanday bajargani, guruhda qanday muloqot qilgani va o'z natijasini qanday tahlil qilganini aniqlovchi diagnostik mexanizmga aylanadi.

Refleksiya baholash bilan uzviy bog'liq. Baholash mezonlari o'quvchiga tashqi talablardan xabar bersa, refleksiya ushbu talablar bilan shaxsiy faoliyatni solishtirish imkonini beradi. Texnologiya darsida refleksiya mavjud bo'lmasa, o'quvchi amaliy tajribadan to'liq pedagogik natija chiqara olmaydi. Maqolaning maqsadi integrativ yondashuv asosida baholash va refleksiyaning tashkil etishning metodik tartibini ishlab chiqishdan iborat.

METODLAR

Tadqiqotda mezonli baholash, reflektiv ta'lim va integrativ topshiriq dizayni tahlil qilindi. Baholash ko'rsatkichlari texnologik kompetensiyaning kognitiv, loyiha-amaliy, kommunikativ va reflektiv komponentlari bilan bog'landi. Baholash jarayonini tashkil etish uchun rubrika, o'zini baholash varag'i, o'zaro baholash kartasi va reflektiv savollar tizimi metodik vosita sifatida tanlandi. Ushbu vositalar mahsulotga ham, jarayonga ham yo'naltiriladi.

Tahlilda baholashning uch bosqichi ajratildi: oldindan mezonlarni ochiqlash, jarayon davomida formatif kuzatish, yakunda reflektiv baholash. Har bir bosqich integrativ dars mazmuniga moslashtirildi.

NATIJALAR

Integrativ darsda baholashning birinchi vazifasi o'quvchiga kutilayotgan natijani aniq ko'rsatishdir. Masalan, mahsulot vazifaga mosligi, o'lcham aniqligi, materialdan tejamli foydalanish, xavfsizlik, chizma sifati va taqdimot madaniyati oldindan belgilansa, o'quvchi ishini ongli boshqaradi. Ikkinchi vazifa jarayonni kuzatishdir. O'qituvchi faqat yakuniy buyumni emas, ish bosqichlarini ham baholaydi. Reja tuzish, muqobil variantlarni

solishtirish, guruhdagi vazifa taqsimoti, xatoni vaqtida aniqlash va xavfsizlikka rioya qilish jarayonli indikatorlar hisoblanadi.

Uchinchi vazifa reflektiv tahlilni tashkil etishdir. O'quvchi ish yakunida natijani mezon bilan solishtiradi. U o'zining kuchli jihatini, xatosini, xato sababini va keyingi takomillashtirish yo'lini aniqlaydi. Ushbu jarayon kompetensiyaning ichki barqarorligiga xizmat qiladi. To'rtinchi vazifa o'zaro baholash madaniyatini shakllantirishdir. O'quvchilar bir-birining ishiga umumiy baho bermaydi, aniq mezon asosida fikr bildiradi. Bu muloqot texnik nutq, dalillash va hurmatli tanqid madaniyatini rivojlantiradi.

MUHOKAMA

Baholash vositalari dars mazmuniga mos bo'lishi kerak. Agar topshiriq loyiha xarakteriga ega bo'lsa, faqat test savollari bilan baholash yetarli emas. Agar topshiriq amaliy bajarishga yo'naltirilgan bo'lsa, faqat og'zaki javob ham natijani to'liq ko'rsatmaydi. Rubrika va reflektiv kartalar integrativ dars uchun qulay vosita sanaladi. Baholashning ochiqligi o'quvchini passiv ijrochidan faol rejalashtiruvchiga aylantiradi. Mezonlarni bilgan o'quvchi ish davomida sifatni nazorat qiladi. Refleksiya esa o'quvchini o'z rivojlanishiga mas'ul subyekt sifatida shakllantiradi.

Integrativ yondashuvda refleksiya faqat hissiy taassurotni bildirish emas. U texnologik qarorlarni tahlil qilishga qaratiladi. O'quvchi qaysi fan bilimidan foydalangani, qaysi yechim samara bergani, qaysi resursni noto'g'ri tanlagani va keyingi vazifada qanday o'zgarish kiritishini anglaydi. Baholash va refleksiyani samarali tashkil etish uchun o'qituvchi qisqa, aniq va dars vazifasiga mos savollar tizimini ishlab chiqishi kerak. Haddan tashqari uzun yoki mavhum savollar refleksiyani formal jarayonga aylantiradi.

Baholash va refleksiya integrativ darsning boshqaruv mexanizmi hisoblanadi. Dars maqsadi, topshiriq talabi va yakuniy mezonlar o'zaro mos bo'lsa, o'quvchi nima uchun ishlayotganini va natija qanday o'lchanishini aniq anglaydi. Reflektiv savollar dars bosqichlariga mos taqsimlanishi mumkin. Ish boshlanishida o'quvchi rejasini izohlaydi, jarayon davomida tanlovini tekshiradi, yakunda natijani baholaydi. Bunday tartib refleksiyani dars oxiridagi qisqa fikr almashinuvidan jarayonli tahlilga aylantiradi.

Mezonli baholash o'quvchining adolat hissini ham kuchaytiradi. Bahoning nima asosida qo'yilgani oldindan aniq bo'lsa, o'quvchi o'z harakatini nazorat qiladi va bahoga nisbatan subyektiv norozilik kamayadi. Texnologiya darsida aniqlik va shaffoflik ayniqsa muhim. Integrativ darsda baholash vositalari xilma-xil bo'lishi kerak. Og'zaki izoh bilimni, amaliy ish ko'nikmani, taqdimot kommunikativ qobiliyatni, reflektiv karta o'zini tahlil qilishni ko'rsatadi. Bir nechta vosita birgalikda kompetensiyaning to'liqroq manzarasini beradi.

O'zaro baholash sinfda hamkorlik madaniyatini rivojlantiradi. Biroq tanqid shaxsga emas, mahsulot va jarayonga qaratilishi kerak. O'qituvchi texnik til, dalil va hurmatli muloqot talablarini oldindan tushuntiradi. Baholash natijalari o'quvchi portfeli shaklida jamlanishi mumkin. Eskizlar, texnologik xaritalar, mahsulot rasmlari, reflektiv yozuvlar va rubrikalar o'quvchining rivojlanish dinamikasini ko'rsatadi.

XULOSA

Integrativ yondashuv asosida texnologiya darslarida baholash va refleksiya mahsulot, jarayon, fanlararo bilim va shaxsiy tahlilni birlashtiruvchi metodik tizim sifatida tashkil etilishi lozim.

Mezonli rubrika, o'zini baholash, o'zaro baholash va reflektiv savollar tizimli qo'llanganda o'quvchining texnologik kompetensiyasi chuqurroq namoyon bo'ladi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son. 2020-yil 23-sentabr.
2. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms? Paris: UNESCO, 2023.
3. OECD. OECD Learning Compass 2030: A Series of Concept Notes. Paris: OECD Publishing, 2019.
4. International Technology and Engineering Educators Association. Standards for Technological and Engineering Literacy. Reston, VA: ITEEA, 2020.
5. Dewey J. Experience and Education. New York: Macmillan, 1938.
6. Kilpatrick W.H. The Project Method. Teachers College Record, 1918, 19(4), 319–335.
7. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
8. Kolb D.A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1984.
9. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
10. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. Paris: UNESCO, 2018.